

За часів Київської Русі від теперішньої Львівської площі, де розташовувалася одна із міських брам, починався шлях на захід. У середині XIX ст. він став вулицею Львівською. До неї прилягли квартали старовинних місцин Копирева Кінця та Кудрявця, а веде вулиця до Лук'янівської площі. Там і нині діє ринок — так само як колись на Львівській площі був Сінний базар. У нашій попередній книжці — «Між Бульваром і Кудрявцем» — розповідалося про вулицю Бульварно-Кудрявську, що сполучає дві колишні базарні площі — Львівську та Галицьку. Наразі ж — про іншу «міжбазарну» вулицю — Львівську, нині Січових Стрільців.

Вулиця виникла і розвинулася за відносно короткий історичний час, тому й зберегла чимало цікавого. Тут маємо цілий музей архітектурних стилів XIX—XX століть: історизм, неоренесанс, неоампір, європейський та український модерн, конструктивізм, неокласицизм. Це твори відомих київських архітекторів М. Анічкіна, М. Артинова, В. Безсмертного, М. Гречини, М. Іконникова, О. Кобелева, А. Краусса, В. Кричевського, В. Ніколаєва, В. Осьмака, М. Холостенка, М. Шехоніна та ін.

Береже вулиця пам'ять і про багатьох видатних особистостей. У різний час тут мешкали вчені І. Житецький, І. Моргилевський, Л. Шелюжко, письменники І. Франко, І. Нечуй-Левицький, С. Васильченко, педагоги А. Жекуліна і Т. Смириненко, архітектори С. Барзилович, М. Даміловський, В. Фельдман, живописці О. Богомазов, В. Менк, О. Осцьоркін, В. Пальмов, Х. Платонов, славетні акторки Софія Тобілевич, Міліца Кор'юс, співачка Раїса Кириченко.

33 771 людину. А 16 серпня 1944 р. цією вулицею провели у зворотному напрямку — від Сирця до центру міста — 36 918 німецьких та малярських військовополонених.

У радянські часи здебільшого двічі на рік — 1 травня і 7 листопада — в тому ж напрямку із прапорами, транспарантами та духовими оркестрами прямували колони трудящих району на святкові демонстрації на Хрещатику. Найбільшими були колони працівників заводів імені Артема, мотоциклетного, «Укркабель», лікєро-горілчаного, 6-ї взуттєвої фабрики, книжкової фабрики «Жовтень», проектних інститутів, а також викладачів та студентів Художнього інституту.

Отже, знайомимось із вулицею Січових Стрільців — з її історією, пам'ятками та видатними постатями, які уславили Україну, Київ та оцей його куточок.

ВІД ЛЬВІВСЬКОЇ ПЛОЩІ ДО ВУЛИЦІ ОБСЕРВАТОРНОЇ

Колись головна вулиця району починалася з наріжного із Львівською площею двоповерхового будинку № 1/10. Там на першому поверсі містилася «Булочна і кондитерська», яку тримав азербайджанець Осман Кюсе-огли. Продукція була завжди свіжою, бо випікалася прямо у підвалі. Пекарня — вже як державна — діяла аж до руйнування

будинку в 1970-х роках, тож старші кияни пам'ятають неповторний аромат, що линув із вентилятора пекарні просто в ніздрі перехожих.

Саме у 1970-х перший квартал Львівської вулиці зазнав докорінних змін: пішли на злам старі малоповерхові будинки між площею та Вознесенським узвозом. Натомість розгорнулося будівництво двох велетів, двох Будинків з великої літери — Торгівлі та Художника. Останній завершено 1978 року. Архітектор Анатолій Добровольський (1910—1988) розташував цю споруду навскіс наріжної ділянки, ігноруючи стару лінію забудови. Лівий фланг новобуду тактовно підтримав висоту сусіднього будинку колишньої Казенної палати (Львівська площа, 14), а головний акцент зроблено на асиметрії склобетонних видовжених горизонталей. На білому тлі бічної площини виділяється композиція з круглої скульптури: сім бронзових жіночих постатей тримають символічні зображення декоративно-ужиткового мистецтва, графіки, живопису, архітектури, скульптури, сценографії та мистецтвознавства (автори скульптур — В. Бородай, В. Каменєв, А. Куш, Ю. Марченко, Е. Проскуров, А. Редько, М. Цветков, В. Швецов, Л. Ярошеня). В будинку розміщуються виставкові та актові зали, ресторан-паб «Галерея смаку», адміністративні приміщення тощо.

Правим крилом Будинок художника торкається колишнього прибуткового будинку (вул. Січових Стрільців, 7). Він споруджений 1910 року на замовлення М. Капшевича. Фасад на шість поверхів оздоблено в дусі декоративного модерну.

Після капітального ремонту від численних ліпних прикрас будинку зберігся лише горельєф над парадними дверима: журливе обличчя, шолом із крильцями... Це Валькірія — образ, популярний серед київських театралів у часи спо-

рудження будинку, оскільки вони добре знали музичну драму Ріхарда Вагнера «Кільця Нібелунгів» та зокрема її персонажів — валькірій, доньок скандинавського бога війни й перемоги Одина, які у своїх окрилених шоломах ширяли над полем битви й уносили душі загиблих героїв на довічний спочинок. Подібних «Валькірій» можна бачити на фасадах і інших київських будинків: скажімо, на сусідній вулиці Великій Житомирській, 10, Лютеранській, 23.

Будинок художника

уродженець відомого «президентського» села Хоружівка на Сумщині; згодом він став одним із легендарних командирів УПА (псевдо — Морозенко), за що й був розстріляний у Лук'янівській в'язниці.

У листопаді 1917 р. в казармах на Львівській почав формуватися Галицько-Буковинський курінь Січових Стрільців. Його очолювали майбутні полковники армії УНР, відомі діячі ОУН Євген Коновалець та Андрій Мельник. Звідси курінь, як ми вже знаємо, був переведений до приміщення Духовної семінарії. У часи Української революції казарми слугували за прямим призначенням багатьом учасникам тодішніх подій, а в міжвоєнний період тут дислокувалися підрозділи Червоної армії. Меморіальна дошка на вуличному фасаді промовляє: тут у серпні—вересні 1941 р. містився штаб Київського укріпленого району.

Під час нацистської окупації у цій садибі діяв пункт відправлення робочої сили до Німеччини, через який пройшли тисячі працездатних киян, переважно молоді. Перед тим їх обстежувала медична комісія навпроти — у приміщенні школи на Львівській, 27.

Рушаймо далі — правим боком вулиці Січових Стрільців. Будиночок № 26 споруджено 1890 року за проектом архітектора Миколи Горденіна (1864 — після 1920), наприкінці 1990-х надбудовано.

На фасаді — бронзова меморіальна таблиця з портретом: тут у 1990—2003 рр. працював Георгій Дзись (1926—2003), державний та громадський діяч, перший президент Співки економістів України, засновник штрихового кодування в Україні.

Найпомітніша споруда цього кварталу — будинок № 26-а, зведений 1935 року для членів профспівки комунальників. Проект склав архітектор Михайло Гречина (1902—1979), автор Республіканського (нині — Олімпійського) стадіону, спорудженого у 1937—1941 рр. Фасад шестиповерхового — порівняно із сусідніми будинками — велета декоровано накладною псевдоренесансовою аркадою, масивними балконами та важким карнизом. Все це мало підкреслювати монументальну велич соціалістичного ладу.

БЕХТЕРЄВСЬКИЙ ПРОВУЛОК

Провулок, що вже понад сто років веде до Покровського жіночого монастиря, склався у середині ХІХ ст. і мав назву Діонісіївський. Але з часом радянська влада збагнула, що ця назва нагадує про відомого церковного діяча Діонісія Валидинського (1876—1960), єпископа Кременецького, митрополита Польської православної церкви, одного з активних прихильників української

Бехтеревський провулок, 8.
Рештки будинку та деталь оздоблення

автокефалії, а згодом — від 1944 до 1960 р. — Патріарха УАПЦ. Тому 1952 року провулок перейменували на Бехтеревський — на честь відомого російського психіатра й невропатолога Володимира Бехтерева (1857—1927).

У провулку зберігся оригінальний будинок № 5, де нині міститься Посольство Республіки Куба в Україні. Перед фасадом — пам'ятник лідерові кубинського визвольного руху, поету, письменнику і публіцисту Хосе Марті (1853—1895). Свого часу тут мешкав академік живопису Володимир Менк (1856—1920) — із плеяди передвижників, а в будинку № 6 — теж академік живопису Опанас Рокачевський (1830—1901), котрий упродовж 40 років очолював іконописну школу при Києво-Печерській лаврі.

Від двоповерхового особняка № 8, що належав княгині Марії Сайн-Вітгенштейн, залишився тільки мальовничий двоярусний портал. Решту бездумно зруйновано на початку 1990-х років. То був гарний зразок неоренесансу — із соковитою ліпниною, яка ще дивом збереглася на тому порталі, із голівками казкових лісовичків та родовим гербом. Останній бачимо у вигляді щита, на якому можна лише уявити золоту перев'язь на блакитному полі.

У 1910-х роках власником садиби був інженер Олексій Копилов. Саме

Софія Тобілевич

павичів, що ефектно виділяються на тлі зеленої полив'яної плитки. Ця гра кольорів додавала виразності й надвіконним композиціям із химерою.

Січових Стрільців, 75

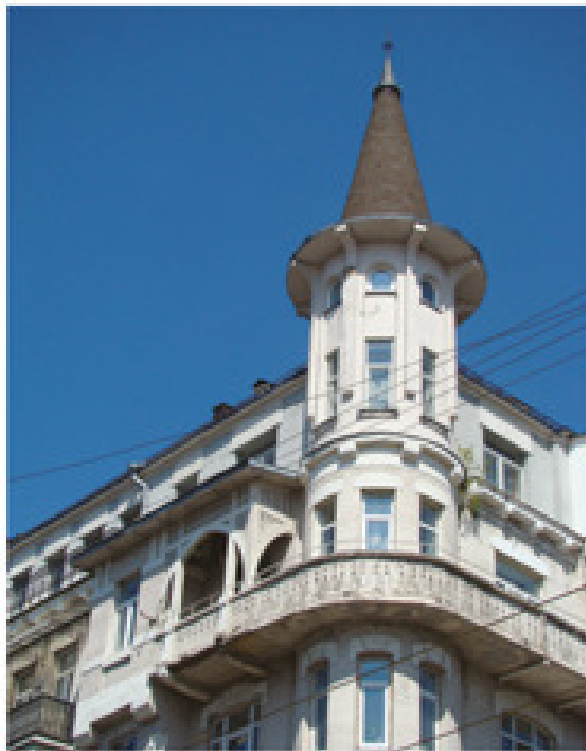
На другому поверсі будинку № 81 у 1915—1953 рр. мешкала Софія Тобілевич (1860—1953), у дівочтві Дітковська, родом з Вінниччини, акторка характерного плану, перекладачка, фольклористка, письменниця, дружина Івана Карпенка-Карого. Виступала в театральних трупях М. Старицького, М. Садовського, П. Саксаганського та І. Карпенка-Карого. Авторка книг «Життя Івана Тобілевича», «Корифеї українського театру», «Мої стежки і зустрічі», «Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич». Про неї нагадує меморіальна таблиця на фасаді.

У коротенькому кварталі між Полтавською та Тургенєвською зберігся чотириповерховий будинок № 75, декорований в дусі раціонального модерну 1900-х років. Тут містилася Лук'янівська жіноча гімназія, а в радянські часи — середня школа.

ВІД БЕХТЕРЄВСЬКОГО ПРОВУЛКА ДО ВУЛИЦІ ПИМОНЕНКА

Давня міська традиція — позначати наріжні будинки вежами — чи не найоригінальніше представлена на розі вулиці Січових Стрільців і Бехтерєвського провулка: таких завершень у Києві більше немає.

Великий прибутковий будинок № 40/1 споруджено 1913 року на замовлення О. Андре. Автор проекту В. Безсмертний на той час уже

Сичових Стрільців, 40/1. Фрагмент

звів відомі нам Винний склад № 1 на Кудрявській та «будинок з котами» на Гоголівській. В останньому, декорованому в готичному стилі, є наріжна шпильаста вежа. Цей мотив повторено на розі Бехтеревського провулка. Але якщо у «котів» вежа витримана в дусі історизму, то тут — геометризований модерн: високий гарних пропорцій конус над круглим крилатим «капелюхом». Вежа добре проглядається з далекої відстані уздовж кількох кварталів. А під «капелюхом» бачимо низку невеличких квадратних віконечок, що теж нагадує «будинок з котами». Зате цілком неповторний вигляд має наріжна лоджія, виконана

Микола Даміловський

у формах так званої дачної архітектури, але зі сміливим модерністським підходом.

Цей будинок, крім архітектурної, має історичну цінність: тут жив цивільний інженер, архітектор Микола Даміловський (1880—1942), уродженець с. Козацьке на Чернігівщині, автор великих прибуткових будинків на Пушкінській, 23, Круглоуніверситетській, 7, Саксаганського, 131, споруджених у ті самі 1913—1914 роки. За доби Української революції М. Даміловський працював у департаменті нових споруд Міністерства шляхів сполучення УНР. Потім — професор київських Інженерно-будівельного та Художнього інститутів. М. Даміловський належно долучився і до українського архітектурного модерну, приклавши цей стиль до промислових об'єктів — електростанції

*Ось таким спомином
про минуле Києва завершується
наша подорож від Києві
до Скородоха, від Кудрявця
до Лук'янівки.*